

GREEN? PEACE?

У пошуках ментальнасці беларускага пейзажа

АЛЕНА КАВАЛЕНКА

Акварэльныя, заспакойлівыя, бесклапотныя... Ці рэзкія, энергічныя, напружаныя. Пляма ў інтэр'еры, на якой спачывае вока, ці змацыянальны раздражняльнік? Якім павінен быць сучасны пейзаж? 64 мастакі з Расіі, Беларусі і Арменіі — удзельнікі IV Міжнароднага фестывалю пейзажа імя Віталія Цвіркі — далі на гэтыя пытанні 120 адказаў у фота, жывапісе і графіцы.

Фестываль, які праходзіў у галерэях Нацыянальнай бібліятэкі, падкрэсліў спрадвечную традыцыйнасць гэтага мастацкага жанру. Амаль ніякай разнастайнасці — класічныя палі ды рэкі, сажалкі ды лужыны, сумныя жніўні, спеўныя маі, ласкавыя ліпені... Толькі калі-нікалі сустракаліся жывыя ракурсы і нязбытыя акцэнтны.

На выставе былі прадстаўлены і досыць экзатычныя пустынным краёвідам, Эльбрус, халодныя паўночныя моры, горныя віды Карачаева-Чаркесіі, індустрыяльныя прыгажосці Парыжа. Але асабіста мяне цікавіла іншае: як вырашаюць сучасныя беларускія мастакі купалаўскі стэрэатып пра «старонку родную», аб якой будзяць успамін клетат буслоў і «нуднае ягнят бляяне-зоў на пасьбішчы»?..

Фатаграфічныя эксперыменты прыцягвалі ўвагу канчатковасцю шэрага, чорнага і белага.

Ад графічных твораў патыхала «класікай жанру». Колькі разоў можна «вырашаць» адны і тыя ж прыгоркі ды пралескі, драбналессе і палі?

А з алейм усё было неадназначна. Цікавыя пошукамі і манерай творы суседнічалі з усё тымі ж знаёмымі «пейзажыкамі», якімі ўпрыгожваюць свае кватэры сярднестатыстычныя мяшчане з прэтэнзіямі на добры густ.

Гучныя словы — «сацыяльная адказнасць мастака». А які сацыяльны адказ рытуе той, хто малюе пейзаж? Сельская ідылія, гарадскія матывы... Пішу тое, што бачу, тое, што грэе сэрца, тое, што перад вачыма... Душа і духі горада, дрыяды і німфы лесу, феі палёў... Ментальны, тыповы беларускі пейзаж нараджаецца ў іх, але якое гэта нараджэнне? Дзіцятка восеньскіх туманоў, сумных жніўных і вераснёвых мелодый, вяскі, вёскі, вёскі... Пах сырадою, адвечнае «му» ды «м-мме-е», царкоўны звон плыве над нівамі, бабулькі усё сядзяць каля плота... З года ў год, з веку ў век. Пейзаж застаецца

вечным і... паўторным, паўторным, паўторным. Класічная прыродная прыгажосць стала штампам, які мастак можа маляваць у сваёй майстэрні, не выязджаючы на пленэры. Нават не выгледваючы ў акно.

Пейзаж — гэта і культурная мадэль свету, і адбітак нацыянальнай ідэі. Калі меркаваць па творах, паказаных на фестывалі, стаўленне чалавека да прыроды ніколі не змянілася.

Пейзаж — мастацтва «для ўсіх». Мы робім вылазкі «на прыроду», п'ем піва і сокі, ядзім шашлык і, між справамі, захапляемся навакольнымі прыгажосцямі.

Пейзаж — мастацтва для ўсіх. Калі дама-рослы мастак пачынае свае эксперыменты з алейм, гвалтуючы палатно, то ён абірае пейзаж як самы зразумелы і даступны для сваіх гледачоў жанр. Што можа быць прасцей? Намалюваць бярозку, пагорак, кароўку. Ах, родныя прасторы, як я вас люблю!

Пейзаж — мастацтва для ўсіх. Самы лёгкі для ўспрымання. Можна разгледзець і з настальгіяй аддавацца ўспамінам кшталту «а вось у маёй бабулі на вёсцы...»

Заінтрыгавала серыя лічбавых фота Сяргея Кажамякіна «беларускі ментальны краявід». Ментальнасць любога народа — сукупнасць уласцівых яму рысаў, якія фарміраваліся пад уплывам гістарычных абставін і навакольнага асяродка. Беларусы такія, як іх прырода. Беларуская прырода такая, як «тутэйшыя» людзі. Філасофія сімбіёзу. Адзін у полі не воін, двое — як адзін у гэтым свеце, а весялей за ўсё — «меркаваць на траіх». Чыстая снежная прастора, чыстае сіняе неба (гэтая чысціня быццам падказвае — марозна!), а навідавоку — адно дрэва. Два дрэвы. І, нарэшце, магічная лімба — тры! Цішыня і смутак, самота. Непакіснасць і нерухомасць.

Вельмі цікавая і крэху злавесная фотапластыка Валерыя Вядрэнка «Нясвіж» і «Солы». Старыя беларускія гарады і мястэчкі хаваюцца — расплываюцца ў тумане і ў ценях. Колеры змрочныя, скупыя — брудныя і чырвоны колер цэгля, і жоўты — фарбы, якой пакрыты сцены старых дамоў.

У фотасерыі «На захад ад Мінска» Уладзімір Парфянок прадстаўляе нам «Гальшаны» і «Крэва». Фотаздымкі падзелены на тры часткі, у цэнтры — вядомыя замкі, чорна-белыя руіны, контуры. Чорны настрой, чорныя думкі. Пытанне: а што там, далей? На захад ад Мінска — толькі руіны, так, маляўнічыя, але абсалютна нежыццяздольныя.

Віталь Раковіч выступае з прыгожай глянцавай серыяй «Баранцава мора. Аляска. Жнівень. 2008», якую так лёгка ўявіць у якасці насценнага календара ці ілюстрацыі для часопіса «GEO». А вось «Іншы свет» вы-

глядае ўжо не гэтак тыпова. Свежаўзаранае поле, пакрытае слядамі шын і сеялак, — звычайнае відовішча. Але што мы ўбачым, калі перавернем фота? Іншы свет, іншую рэальнасць, незвычайны ландшафт, якому месца на Марсе, а не на Зямлі. Звычайнае становіцца незвычайным — дастаткова толькі паставіць усё з ног на галаву.

У работах Святланы Катковай «Зіма. Першы снег» і «Мяцеліца» галоўныя персанажы — птушкі. Узімку і сапраўды больш звяртаеш на іх увагу. Яны скачуць па снезе, збіраюць крошкі — чорна-белыя птушкі зімы. Сарокі быццам бы прыдуманы для

Святлана Каткова. Мяцеліца. Алей. 1997.

«марознай» графікі — лаканічнасць колеравая, лаканічнасць ліній. А завіруха — гэта процьма крылаў, калі птахі адначасова ўздымаюцца ў паветра і кружаць, кружаць над горадам, над полем, над лесам у пошуках ежы.

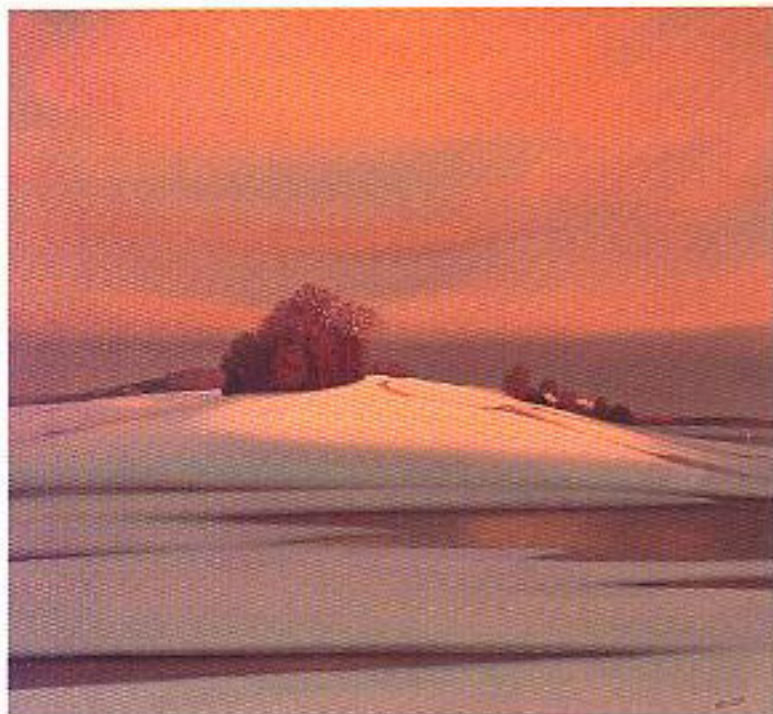
Свае палотны «Роднае» і «Сіняе змярканне» Уладзімір Кожух будзе па схеме «велізарнае неба — вялікі лес — прасторы — прасторы — ма-а-аленечкая хатка». Традыцыйны прыём выглядае выдатна дзякуючы нечаканым колерам, якія выкарыстоўвае мастак: рэзкі пранізлівы блакіт, каб падкрэсліць невялічкае збудаванне ў цэнтры «Роднага», і фіялетава-базавы — у вырашэнні аўтара гэтак раскошна выглядае неба падчас сіняга змяркання.

«Веснавая вада» Сямена Дамарада — гэта бярозава-сонечныя лужыны, якіх так чакаеш на працягу зімы.

Папдарны «Дах» Васіля Касцючанкі: бяліткі месяц, прыбіты да блакітных нябёсаў, скоса пазірае на рознакаляровыя квадраты гарадскіх дахаў.

Абсалютна касмічным выглядае «Радасны май» Георгія Паплаўскага. Ружовыя і

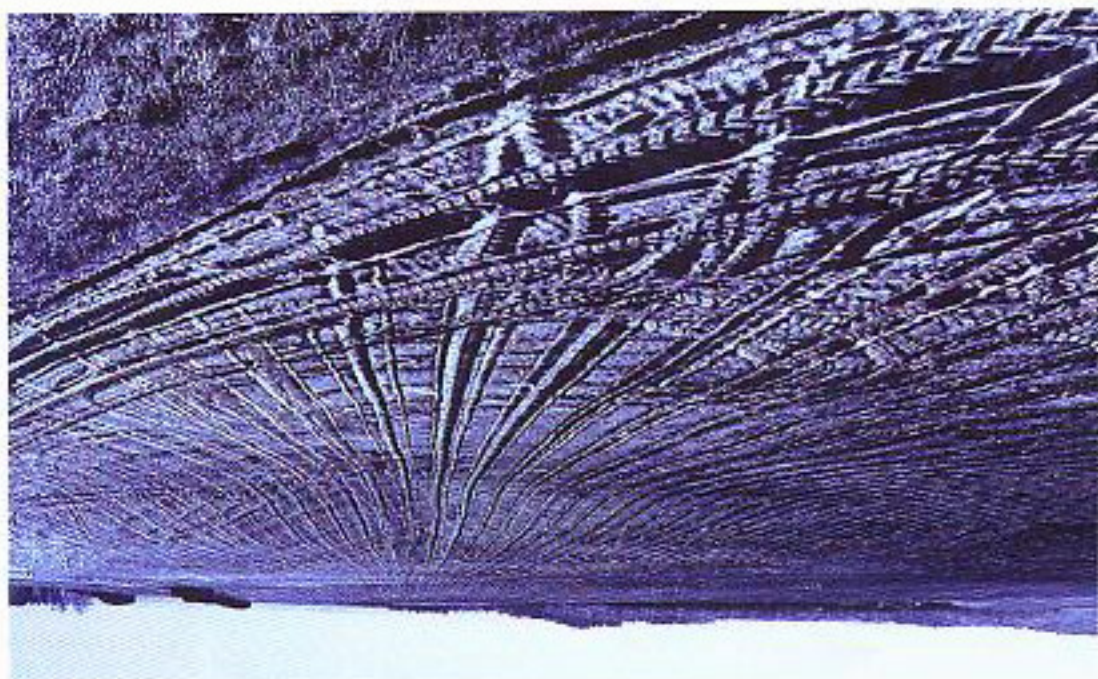

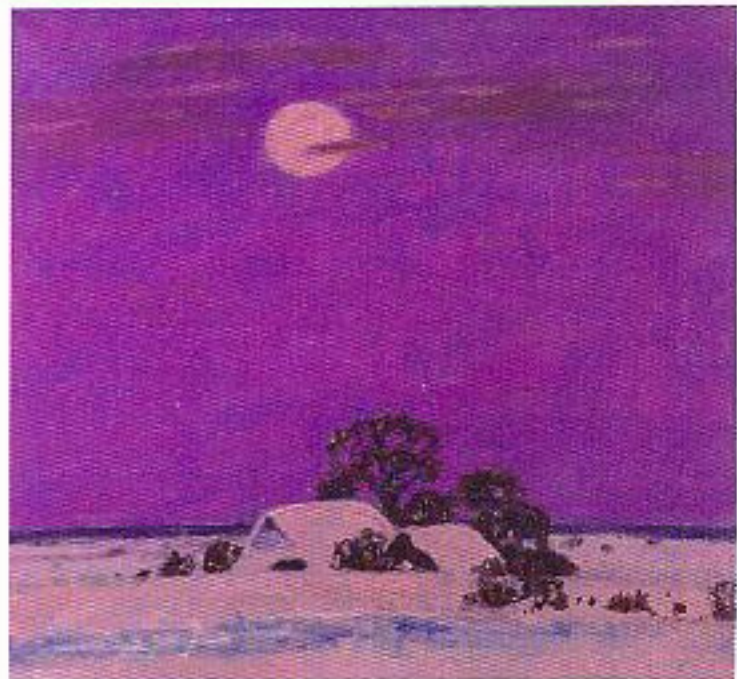
Ягор Батальёнак. Звон вечаровы. Алей. 2006.

Георгій Паплаўскі. Радасны май. Алей. 2010.

Віталь Раковіч. Іншы свет I. Фота. 2009.

Уладзімір Кожух. Сіняе змярканне. Алей. 2008.

жаўтаватыя дрэвы на фоне сіняга неба і яшчэ белы снег — ягонае вясна рыхтуе для нас сюрпрыз».

Серыя прац «Чатыры дні на вуліцах Вільні» Наталлі Жыгамонт пазнаёміла гледачоў з рознакаляровым каменным баляваннем вузкіх вулак.

Некалькі аркушаў з серыі «Майнц» прадставіў на выставе Вячаслаў Паўлавец. Ён скупа малюе чужы нямецкі горад, ствараючы новы тып халоднага няўтульнага гарадскога пейзажу.

Сучасны гарадскі імпрэсіянізм пануе ў рабоце Сяргея Вечара «Хвалісты кант змяркання»: мітусня будынкаў, людзей і фарбаў.

«Віцебск. Сонечны дзень» Эдварда Галуштава — акрылавая паэма невялічкіх гарадоў: двухпавярховыя дамы, пара дрэў, пасаджаных побач, трэскі на тратуары, цэнтры сонечныя пацалункі на снезе.

«Жнівень» Наталлі Сімаковай: стажкі, жоўтыя вар'яцкія стажкі.

Палатно Дзмітрыя Сурыновіча «Без назвы» зацягвае ў жудасны сіне-чорны сасновы калідор, нават белае святло з

неба палюхае і зусім не расейвае змрок. А ўвогуле — нагадвае цемру калодзежа з японскага трымценніка «Званок».

Тоўстай змяёй, пітонам выглядае «Прыпяць» у вырашэнні Аляксандра Забаўчыка. Колер-экзот — зялёна-жоўты — перакрэсліваецца чырвонымі ламанымі лініямі. Рабізна на вадзе, няспынны рух плыні.

«Вываліцельніца Флора» Рыгора Несцежава нараджаецца з сонечнага святла.

«Снежныя аблогі» — тыповы акаварэальны матыў ад Міхаіла Будаева. Тонкія кволья карычневыя галінкі, празрыстае паветра, празрысты снег, блакітныя, чыстыя колеры.

Увогуле, гарадскія пейзажы выглядалі больш жорсткімі і характарнымі, чым сельскія. Рытм горада, яго гукі і пахі, песня каменных дамоў і асфальту — усё гэта падаецца цікавейшым за вясковую ідылічнасць пацімнелых драўляных дамкоў ды груш пры плоце.

І самі мы — «гарадскія», і сэрца ўжо не шчыміць так, калі глядзіш «вось на гэтак поле, на гэтак неба». Адвечныя каштоўнасці становяцца ўсё больш урбаністычнымі:

ячэйкі сеткі рабіцы, якой агароджаны сучасныя стадыёны і спортпляцоўкі, позірк з цёмнай кватэры на яркую вясновую вуліцу, сонечныя плямы на дахах шматпавярховікаў — вось на што нашы сэрцы адгукаюцца ўсё мацней.

Напрошваюцца сумныя параўнанні. Выстава «Польскі пейзаж», што адбылася летась у Музеі сучаснага мастацтва, прадэманстравала нам яскравы партрэт сучаснага польскага грамадства і яго сацыяльных праблем. Калі ж з гэтага гледзішча прааналізаваць творы нашых мастакоў, што былі прадстаўлены на фестывалі пейзажа імя Цвіркі, то беларускае грамадства паўстане абсалютна беспраблемным. Ягоную ментальнасць цалкам задавальняюць дрэвы, снег, аблогі, палі (нават перагорнутыя). І буслы на выставе былі. Бясконцае жангліраванне аднымі і тымі ж знакамі надакучвае. Ягнны стаміліся выступаць сімвалам Радзімы і замаўчалі. Добра гэта? Дрэнна? Проста так склалася? Але з'яўляюцца новыя гледачы, якім незразумелае замілаванне бясконцай рахманасцю і памяркоўнасцю. Што пакажуць ім новыя фестывалі? ▲